

Vergaderjaar 2005–2006

26 485

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Nr. 39

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 15 december 2005

De vaste commissie voor Economische Zaken¹, de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken² en de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit³ hebben op 24 november 2005 overleg gevoerd met staatssecretaris Van Gennip van Economische Zaken over:

- **ervaringen inzake de bevordering van MVO via het financieel buitenlandinstrumentarium (26 485, nr. 35);**
- **jaarverslag Nationaal Contactpunt Multinationale Ondernemingen (EZ05000480);**
- **mogelijke relatie van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen met het aankoopbeleid van de overheid (26 485, nr. 37).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

Mevrouw **Jonker** (CDA) acht het, om mvo duurzaam in de onderneming te verankeren, essentieel dat het is verbonden aan het primaire proces van de onderneming, omdat het anders te bezuinigingsgevoelig zou zijn.

¹ Samenstelling:

Leden: Leden: Crone (PvdA), Bakker (D66), Hofstra (VVD), voorzitter, Schreijer-Pierik (CDA), ondervoorzitter, Atsma (CDA), Timmermans (PvdA), Vendrik (GroenLinks), Ten Hoopen (CDA), Weekers (VVD), Slob (ChristenUnie), Van As (LPF), Van den Brink (LPF), Kortenhorst (CDA), Hessels (CDA), Van Velzen (SP), Algra (CDA), Aptroot (VVD), Blom (PvdA), Smeets (PvdA), Douma (PvdA), De Krom (VVD), Heemskerk (PvdA), Van Dam (PvdA), Dezentjé Hamming (VVD), Jonker (CDA), Jungbluth (GroenLinks) en Irrgang (SP).
Plv. leden: Tichelaar (PvdA), Dittrich (D66), Örgü (VVD), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Hijum (CDA), Koenders (PvdA), Duyvendak (GroenLinks), Joldersma (CDA), Van Egerschot (VVD), Van der Vlies (SGP), Varela (LPF), Hermans (LPF), Verburg (CDA), Van Vroonhoven-Kok (CDA), De Haan (CDA), Blok (VVD), Samsom (PvdA), Van Dijken (PvdA), Van Heteren (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Tjon-A-Ten (PvdA), Waalkens (PvdA), Szabó (VVD), Van Dijk (CDA), Van Gent (GroenLinks) en Gerkens (SP).

² Samenstelling: Leden: De Haan (CDA), voorzitter, Koenders (PvdA), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), ondervoorzitter, Van Bommel (SP), Albayrak (PvdA), Wilders (Groep Wilders), Van Baalen (VVD), Van As (LPF), Herben (LPF), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), Van Velzen (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Dijk (CDA), Nawijn (groep Nawijn), Fierens (PvdA), Tjon-A-Ten (PvdA), Eijssink (PvdA), Van der Laan (D66), Hirsi Ali (VVD), Samsom (PvdA), Brinkel

(CDA), Szabó (VVD) en Jonker (CDA).

Plv. leden: Van Fessem (CDA), Dijkema (PvdA), Vos (GroenLinks), Arib (PvdA), De Wit (SP), Leerdam (PvdA), Van Miltenburg (VVD), Van Schijndel (VVD), Varela (LPF), Van den Brink (LPF), Haverkamp (CDA), Rambocus (CDA), Halsema (GroenLinks), Van der Staaij (SGP), Kant (SP), Eski (CDA), Cörüz (CDA), Wolfsen (PvdA), Duivesteijn (PvdA), Waalkens (PvdA), Dittrich (D66), Snijder-Hazelhoff (VVD), Dubbelboer (PvdA), Van Winsen (CDA), Veenendaal (VVD), Kortenhorst (CDA) en Oplaat (VVD).

³ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), ondervoorzitter, Vos (GroenLinks), Bujs (CDA), Van Beek (VVD), Schreijer-Pierik (CDA), voorzitter, Atsma (CDA), Oplaat (VVD), Mosterd (CDA), Waalkens

(PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Verbeet (PvdA), Van den Brink (LPF), Vergeer (SP), Tichelaar (PvdA), Ormel (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Koopmans (CDA), Eerdmans (LPF), Van der Ham (D66), Van Velzen (SP), Koomen (CDA), Boelhouwer (PvdA), Douma (PvdA), Dubbelboer (PvdA), Kruijsen (PvdA) en Lenards (VVD).

Plv. leden: Slob (ChristenUnie), Vendrik (GroenLinks), Spies (CDA), Dezentjé Hamming (VVD), Mastwijk (CDA), Ten Hoopen (CDA), Hofstra (VVD), Samsom (PvdA), De Krom (VVD), Duivesteijn (PvdA), Van Heteren (PvdA), Van Lith (CDA), Van Gent (GroenLinks), Van Bochove (CDA), Van As (LPF), Van der Laan (D66), Gerkens (SP), Jager (CDA), Timmer (PvdA), Depla (PvdA), Fierens (PvdA), Verdaas (PvdA) en Örgü (VVD).

Elk bedrijf heeft een verantwoordelijkheid voor zijn omgeving. De rol van de overheid bestaat eruit de bedrijven op hun verantwoordelijkheid aan te spreken en hen grenswaarden aan te reiken. Op basis van haar rondgang langs veel bedrijven complimenteert zij het Nederlandse bedrijfsleven, waarin de betrokkenheid bij mvo erg groot is. Er wordt veel in mvo geïnvesteerd. Deregulering en vermindering van administratieve lastendruk worden door bedrijven als een incentive gezien om alternatieven te zoeken en creativiteit aan te boren. In het veld bestaat echter ook veel onduidelijkheid over wat mvo eigenlijk is. De interpretatie is erg divers en de huidige definitie wordt te breed geïnterpreteerd. Ook charitas valt nu onder mvo. Zij bepleit meer eenduidigheid.

Vijf jaar na het SER-advies van 2000 wordt het mvo geëvalueerd. Het CDA bepleit een grondige evaluatie in samenwerking met alle stakeholders om een duidelijke lijn voor de toekomst uit te zetten. Bij de evaluatie moeten de definitie van mvo, een fundamenteel debat met het bedrijfsleven over hun bijdrage in de toekomst en het aspect van transparantie worden meegenomen. Zij wenst dat meer bedrijven een verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van ketentransparantie en ketenverantwoordelijkheid. De overheid moet eraan werken dat de consument het verband ziet tussen het eigen koopgedrag en duurzaamheid. Consumenten hebben veel macht in handen, omdat ondernemers op hun wensen reageren. Zij bepleit meer eenduidigheid in de keurmerken voor verantwoord geproduceerde producten. De omvang en het rendement van de maatschappelijke investeringen van de bedrijven op bedrijfs- en macroniveau moeten ten slotte eveneens een plaats krijgen in de evaluatie. Zij verzoekt de staatssecretaris een tijdpad voor de evaluatie te schetsen.

Los van de evaluatie bepleit zij verbetering van de ketenverantwoordelijkheid binnen het MKB en de detailhandel. Bij multinationals is dit een meer zelfregulerend proces. MKB en detailhandel hebben niet het incentive van een hoge ranking op de sustainability index. Het antwoord ligt naar haar mening in de clustering binnen de brancheorganisaties. In de sectoren kleding en schoenen bestaat al een auditsysteem van de keten op mvo-aspecten. Dat initiatief verdient verbreding. Zonder een bepaald auditsysteem te willen bepleiten, waarschuwt zij voor wildgroei. Er moet vooral eenduidigheid en kwaliteit komen. Zij bepleit een dialoog van het ministerie met MKB en detailhandel.

Er hebben gesprekken plaatsgevonden tussen het kabinet en Nederlandse multinationals, waarbij ook mvo op de agenda stond. Wat heeft dit opgeleverd? De Kamer heeft in een motie het streven vastgelegd dat in 2010 bij 100% van de rijksaankopen en investeringen de duurzaamheid een zwaarwegend criterium zal zijn. Daarop is de menukaart duurzaam inkopen het antwoord. Zij kan de effectiviteit van dit instrument niet beoordelen. Is ook gedacht over een auditsysteem binnen de overheid? Voor sommige departementen zal niet het hanteren van een instrument het probleem zijn, maar het veranderen van hun cultuur.

In de beantwoording van schriftelijke vragen over de OESO-richtlijnen schrijft de staatssecretaris dat hierover is gediscussieerd. Wat is besproken en is daarbij draagvlak gebleken? Zij wordt graag op de hoogte gehouden van het verloop. De staatssecretaris heeft aangekondigd overleg te zullen voeren met organisaties op het gebied van duurzaam institutioneel beleggen. Hoe staat het daarmee?

De heer **Douma** (PvdA) meent dat sprake is van heel weinig voortgang op dit dossier. De transparantiebenchmark stelt dat de kopgroep slecht iets groter is geworden. Het tempo is te laag. De OECD-Watch, die de naleving van de OESO-richtlijnen door multinationals heeft gezien, constateert dat deze onvoldoende is. Er moeten wat tandjes bij worden gezet bij het buitenlandsinstrumentarium.

De evaluatie stelt hem erg teleur. Er dient een scherpere toetsing plaats te vinden. Niet alleen vooraf, maar ook steekproefsgewijs in de praktijk van

de uitvoering. Uit het jaarverslag van het Nationaal Contactpunt (NCP) blijkt dat maar een gering aantal zaken is aangebracht. Hij vreest dat het onvoldoende functioneert, omdat men de geloofwaardigheid heeft verspeeld door zich in een overduidelijke zaak met wonderlijke redeneringen aan een negatief oordeel te onttrekken. Men stopt alle energie in het vinden van compromissen, maar vermijdt het doen van een uitspraak. Hij bepleit dat het NCP op grotere afstand van de staatssecretaris wordt geplaatst.

Hoever reiken de OESO-richtlijnen in de keten? Hoe kan ervoor worden gezorgd dat zij wat minder vrijblijvend worden? Hij herhaalt zijn pleidooi voor een wettelijke verankering. Als het geen geld oplevert, maar kost, doen bedrijven iets alleen als het verplicht is. In een aantal EU-landen wordt over de duty of care gesproken. Hij bepleit bij de staatssecretaris een meer offensieve benadering op dit terrein. Welke mogelijkheden zijn er om via goed werkgeverschap minder vrijblijvendheid te krijgen in de uitvoering van de OESO-richtlijnen?

In Nederland wordt nauwelijks gesproken over het VN-initiatief van Kofi Annan. Wat vindt de staatssecretaris van Global Compact? Welke lessen kunnen wij er uit trekken? De staatssecretaris maakt naar zijn mening omtrekkende bewegingen om niets te hoeven doen ten aanzien van het rijksaankoopbeleid. Hij bepleit voortvarendheid om de koppeling tussen aankoopbeleid en de OESO-richtlijnen tot stand te brengen. Ook dat schiet maar niet op.

De heer **De Krom** (VVD) meent dat mvo een keihard bedrijfsbelang is. Hij acht het een illusie dat de staat de verantwoordelijkheid van de bedrijven moet overnemen en regels moet stellen. Consumenten stemmen met hun voeten en kopen je producten niet meer als je een slecht milieubeleid voert. Dat is het meest effectieve middel. Het levert dus wel degelijk geld op. Daarmee is er voor bedrijven wel degelijk een intrinsieke drive tot mvo.

De evaluatie van het toetsingskader in het buitenlandinstrumentarium is uitgevoerd door een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de ministeries. Hoe serieus kan deze dan worden genomen? Hebben de ondernemers echt alleen maar goede dingen gezegd? Is er niet iets ook niet goed gegaan? Hadden zij geen kritiekpunten? Het enige dat in een bijzin een plaatsje heeft gekregen, zijn de administratieve lasten. Hoe langt duurt een procedure?

Het spanningsveld tussen het stellen van de criteria milieu, sociaal en omkoping – terwijl van dit laatste al wordt gesteld dat het in de praktijk moeilijk te toetsen is – en de uitwerking in de praktijk is evident. Het is erg afhankelijk van lokale omstandigheden hoe men met dit soort zaken omgaat. Hij meent dat mvo een kwestie van maatwerk is, waarbij het bedrijf een eigen verantwoordelijkheid draagt. Een one-size-fits-all-benadering is per definitie onmogelijk. Hoe wordt het criterium milieu in de praktijk toegepast? Het Kenniscentrum MVO bestaat nu twee jaar. Beschouwt de staatssecretaris het als een verbetering ten opzichte van het Nido indertijd?

De heer **Van den Brink** (LPF) heeft het stuk gelezen en niet bestudeerd, omdat hij het een erg zweverig stuk vond, zonder kop en staart. Op een kopgroep na zien veel ondernemers er kennelijk de voordelen niet van in. Duurzaam ondernemen is op zich goed, maar blijft teveel een kreet. Er moet meer van worden gemaakt dan deze papieren rompslomp, die niet wordt nageleefd. Op basis van het papier lijkt het alsof de zaken perfect voor elkaar zijn. Maar dat zegt niets. De werkelijkheid brengt je snel weer met beide benen op de grond. Bedrijven horen zich aan de wettelijke regels te houden. Hij bepleit transparantie en ketendenken. De kracht ligt voor een deel ook in zelfpromotie van bedrijven die mvo goed uitvoeren. Zaken kunnen veel simpeler worden aangepakt door mvo bij mensen

tussen de oren te krijgen. Hij had van de staatssecretaris op dat terrein meer verwacht.

De heer **Vendrik** (GroenLinks) is verheugd dat, als de geluiden die hij heeft vernomen waar zijn, op het terrein van duurzaam inkopen flinke stappen zullen worden gezet. Bedrijven die geen meerwaarde hebben te bieden op het terrein van mvo behoren niet in aanmerking te komen voor overheidsaanbestedingen. Hij bepleit dat de staatssecretaris op dit terrein vol gas geeft, ook naar de lagere overheden en het niet-overheidsdeel van de publieke sector, zoals onderwijs en zorginstellingen.

De overheid is de grootste consument. Die moet haar enorme koopkracht op een maatschappelijk verantwoorde manier inzetten. Er hoeft niet tot 2010 te worden gewacht om maatschappelijk verantwoord in te kopen en de overheidsaanbestedingen mvo-proof te maken. Het kan volgend jaar al zover zijn.

De grote winst ten aanzien van mvo kan vooral internationaal worden behaald in de ketenverantwoordelijkheid die bedrijven uit het westen behoren te nemen. Het functioneren van het NCP stemt hem droevig. Het is een praatclub die oordelen uit de weg gaat. De staatssecretaris heeft voor volgend jaar een evaluatie toegezegd. Hij vraagt of de Kamer die ruim voor de zomer van 2006 kan ontvangen. Het moet een club worden met tanden, die heldere uitspraken doet over maatschappelijk onverantwoord gedrag van het Nederlandse bedrijfsleven. Kan de staatssecretaris al een tip van de sluier van de evaluatie oplichten? 10% van de schoenenhandel is ronduit slavenarbeid, maar Europa blijft ze dragen. Wij weten niet welke schoenen niet deugen en zijn niet bereid er iets aan te doen. Het WTO blijkt niet het forum om deze materie aan te pakken. Trade issues zijn van de agenda afgevoerd. De andere route is mvo. OECD-guidelines moeten worden opgewaardeerd, zodat ook de ketenverantwoordelijkheid van afnemende bedrijven duidelijk in beeld komt. Schoenenverkopers hebben de verantwoordelijkheid dat de schoenen die zij in ontwikkelingslanden inkopen minimaal voldoen aan een aantal jaren geleden afgesproken standaarden. Kan de staatssecretaris dit toezeggen?

In het denken van de staatssecretaris ten aanzien van mvo is het thema transparantie dominant aanwezig. Deze wil bevorderen dat bedrijven verslag doen van de maatschappelijke kant van hun bedrijfsvoering. De heer Vendrik bepleit dat de lat hoger wordt gelegd. De staatssecretaris blijkt niets te voelen voor het Britse initiatief, Duty of care, terwijl het nog maar zo bescheiden is. Waarom is het zo moeilijk om dit te onderschrijven? Nederlandse banken dragen nogal eens bij aan projecten die in ons land maatschappelijk onaanvaardbaar worden geacht, bijvoorbeeld het financieren van sojaplantages in Indonesië, waarvoor oerwouden moeten worden gekapt. De Kamer heeft de motie-Halsema aangenomen, om duurzaamheidseisen te stellen aan de geïmporteerde soja. Unilever en het Wereld Natuurfonds hebben een ronde tafel voor soja opgezet om dit actief te bevorderen. Hij suggereert dat bij het NCP, of desgewenst elders, een meldpunt wordt ingesteld voor maatschappelijk onverantwoordelijke transacties. De meldingen zouden openbaar moeten worden onderzocht. Hoe denkt de staatssecretaris over deze suggestie?

Biologische producten moeten in prijs aantrekkelijker worden gemaakt voor de consumenten. De overheid moet het sociaal dilemma oplossen van burgers, die de afweging moeten maken meer geld uit te geven voor beter geproduceerde producten, maar geen dief van eigen portemonnee willen zijn. De overheid moet de prijsverschillen tussen het verantwoorde en niet-verantwoorde product wegnemen. De minister van Landbouw heeft een experiment aangekondigd. Nijmegen heeft zich hiervoor aangemeld. Vlees moet veel duurder worden, omdat allerlei externe kosten niet in rekening worden gebracht, maar worden afgewenteld op de samenleving. Hij is geen voorstander van subsidiëring van de landbouw, wel van

steun aan de biologische landbouw. Hij vraagt de staatssecretaris zich sterk te maken voor dit experiment van LNV.

Het antwoord van de staatssecretaris

De **staatssecretaris** constateert dat Nederlandse bedrijven over het algemeen koplopers zijn op het gebied van mvo; zowel in landen waarin zijn investeren, als vergeleken met andere Europese bedrijven. Het is voor een bedrijf aantrekkelijk om aan mvo te doen. Werknemers raken beter gemotiveerd, je krijgt een betere consumentenbasis en trekt financiers aan. Het moet, zoals mevrouw Jonker stelt, uit de bedrijven komen. Het moet tot in de haarvaten van de ondernemingen doordringen. Het schiet wel degelijk op. Een aantal normen en instrumenten, waarmee mvo wordt geconcretiseerd, is ontwikkeld. Hiermee wordt tevens geprobeerd de definitie van mvo duidelijker te maken voor het MKB. Hoewel mvo maatwerk blijft, kun je duidelijker maken wat de verschillende onderdelen ervan inhouden. Grote multinationals hebben stafafdelingen, die zich kunnen verdiepen in bijvoorbeeld corruptie. De wereld staat niet stil. Kofi Annan heeft Global Compact onderschreven. Steeds meer bedrijven doen dat ook. In steeds meer sectoren worden door bedrijven mvo-codes opgesteld op basis van OESO, Global Compact of een combinatie van beide. Recent is een ICT-code afgesproken.

De overheid bevordert de transparantie via de transparantiebenchmark, waarmee bedrijven worden gestimuleerd om transparant te zijn. Het hoort ook tot de verantwoordelijkheid van de overheid om mvo tastbaar te maken. Dat gebeurt via de workshops van MVO Nederland. Door het opnemen van de mvo-criteria in het buitenlandinstrumentarium worden de kennis en het bewustzijn van de bedrijven die de subsidies aanvragen, vergroot. De overheid geeft ook het goede voorbeeld, zoals op het gebied van duurzaam inkopen. In juni heeft in de Ridderzaal een rondetafel-bijeenkomst plaatsgevonden, waarop de staatssecretaris, de minister-president en een aantal grote bedrijven aanwezig waren. De taak om kleinere bedrijven op weg te helpen, is bij MVO Nederland neergelegd. In hun verslag, dat vandaag op een conferentie in Rotterdam wordt gepresenteerd, staan voorbeelden daarvan.

De OESO-richtlijnen worden met concrete uitwerkingen voor het MKB vertaald. Transparantie en mvo zijn aan elkaar verbonden. Een bedrijf dat aan mvo doet, kan dit maar beter publiek maken, om erover in dialoog te kunnen gaan. Als je veel aan mvo doet, maar er geen verantwoording over aflegt, eindig je onderaan in de transparantiebenchmark. De benchmark 2005 laat zien dat de kopgroep groeit en tot de voorlopers in Europa behoort. De Nederlandse bedrijven hebben een voorbeeldrol in Europa. De koplopers lopen steeds verder vooruit. De middenmoot volgt voorzichtig. De gemiddelde score in de benchmark is maar een half punt hoger dan vorig jaar. Er ligt een uitdaging om de middenmoot van zoekers te laten aansluiten bij de toppers. Dat kan op basis van ketenverantwoordelijkheid en inbedding van de dialoog met de stakeholders. De kwaliteit van de verslaglegging neemt toe. Steeds meer bedrijven melden een gedragscode. Er zijn grote verschillen tussen individuele bedrijven en sectoren. De bankensector steekt er bovenuit, ICT en zorgverzekeraars zitten aan de onderkant. De VGZ heeft, als zorgverzekeraar met de hoogste score, aangegeven de sector op sleeptouw te willen nemen. Bekeken wordt hoe de pensioenfondsen beter bij het transparantiedebat kunnen worden betrokken. Via internet kunnen bedrijven zichzelf binnenkort scoren op de transparantiebenchmark. Vandaag wordt ook de award voor het beste maatschappelijk jaarverslag uitgereikt. Die is voor de eerste keer aan de transparantiebenchmark gekoppeld. Transparantie is geen doel op zich. De mvo-activiteiten zijn het doel, maar worden onder andere via transparantie bereikt. Onderscheid moet worden gemaakt tussen de OESO-richtlijnen en het

NCP. Zij is tevreden over de OESO-richtlijnen. Die bieden een duidelijk handvat en worden door Nederlandse en andere Europese bedrijven goed opgepakt. Zij deelt een deel van de constructief-kritische houding van de heer Douma ten aanzien van het NCP. Vandaar ook de evaluatie. De kritiek van de OECD-Watch was op sommige punten inderdaad niet mals. Niettemin stond het NCP bovenaan de lijst, vanwege de wijze waarop met de inhoud wordt omgegaan. De Kamer zal de evaluatie ruim voor de zomer ontvangen. Aandachtspunten zijn de positionering van het NCP binnen het ministerie en het aantal aangebrachte zaken. Dat laat vooral de laatste anderhalf jaar te wensen over. De reden daarvan wordt onderzocht. Zij meent dat er wel zoiets als een NCP moet blijven. Bij de evaluatie van de mvo-toets waren ook ngo's betrokken, niet alleen ministeries. Het was een tussenevaluatie, twee jaar na de invoering in het buitenland-instrumentarium. De grote evaluatie vindt na vijf jaar plaats. Kern van de evaluatie is dat de mvo-toets adequaat is ingevoerd, maar vooral dat de bewustwording bij bedrijven erdoor is vergroot. Dit heeft geholpen om de OESO-richtlijnen concreter te maken voor de verschillende instrumenten en een bijdrage geleverd aan het toepassen ervan. Door verschillende ambassades in het buitenland wordt al wel gekeken hoe een bepaald project verloopt en of de OESO-richtlijnen er goed in zijn verwerkt. De steekproef, die de heer Douma suggereert, lijkt haar een goede volgende stap. Maar zij is niet voornemens om alles te gaan controleren. Bij een haalbaarheidsstudie wordt gezien of voldoende aandacht wordt geschonken aan het milieu en bij financiering en verzekering of de milieu-effecten voldoende zijn onderzocht.

Na het aannemen van de motie over duurzaam inkopen, heeft zij hierover de eerste interne gesprekken gevoerd. Enkele weken geleden heeft de eerste workshop plaatsgevonden. Zij is hierdoor steeds enthousiaster geworden. Als dit op een juiste manier wordt aangepakt, is de respons van bedrijven positief. Dat geldt zeker voor de respons van ngo's. De toon is hierbij heel belangrijk. De ambities van de moties liggen erg hoog, maar daarin zit juist een uitdaging om er extra hard tegenaan te gaan. De workshop ging specifiek over de sociale aspecten van duurzaam inkopen. Er is gesproken over onder andere ICT, dienstreizen en catering. Met milieu-aspecten is men al ver gevorderd. Invoeren volgend jaar zal niet mogelijk zijn, maar waar invoering mogelijk is, wordt niet tot 2010 gewacht. Samen met collega Van Geel zal zij de Kamer van de ontwikkelingen op de hoogte houden. Zij verzekert de Kamer de ambities te delen.

Mevrouw Jonker heeft een zestal aspecten genoemd, die volgend jaar in de evaluatie van de mvo zouden moeten worden meegenomen. In ieder geval zullen de stakeholders, zowel mvo's als bedrijfsleven, erbij worden betrokken. Zij zal bezien hoe de suggesties kunnen worden overgenomen. Zij wil vooral kijken welke plaats mvo bij overheid en bedrijfsleven aan het innemen is, wat de perceptie ervan is en hoe de consument wordt benaderd. De bewuste burger is vaak iemand anders dan de consument die op de kosten let. Bij schoenen blijkt een spanningsveld te bestaan tussen enerzijds vrijhandel en de afspraken die hierover met China zijn gemaakt en anderzijds de arbeidsomstandigheden waarmee wij worden geconfronteerd. Zij wil voorkomen dat met name de zuidelijke lidstaten in Europa dit argument zouden gebruiken als protectionistische reden voor een importverbod. Het heeft haar voorkeur iets te veranderen aan de arbeidsomstandigheden. Er zijn inmiddels acht sectorinitiatieven, met nog vier in de opstartfase, maar nog niet op het gebied van schoenen. Zij zal met MVO Nederland bekijken of de schoenensector kan worden uitgenodigd om in een workshop over een sectorinitiatief te spreken.

Zij heeft de vragen op hoofdlijnen beantwoord en zal er schriftelijk zowel

nader op ingaan, als de specifiek gestelde vragen beantwoorden. Aanvullende schriftelijke inbreng van de leden zal daarbij eveneens worden meegenomen.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Hofstra

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
De Haan

De voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Schreijer-Pierik

De adjunct-griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken,
De Veth